

OPUS

KLASİK MÜZİK DERGİSİ

DOĞUMUNUN
150.
YILINDA

ROMANTİK GELENEĞİ
MODERNİZME BAĞLAYAN BESTECİ

Richard Strauss

- *STRAUSS VE MÜZİĞİ
- *STRAUSS VE NAZİZM
- *STEFAN ZVEIG STRAUSS'U ANLATIYOR
- *HİTLER VE STRAUSS: KEDİ-FARE OYUNU
- *DEVLET OPERALARINDA STRAUSS ESERLERİ

LANG LANG'IN PİYANO
KAMPINDAKİ KÜÇÜK
YETENEK: KAN BAYSAL

ESKİ İSTANBUL'DA
PARSİFAL'DEN SEÇMELER!

POSTMODERNİZM VE YENİ
MÜZİK KÜLTÜRÜ

İSVEÇLİ CARUSO:
JUSSI BJORLING

CD / DVD - KİTAP ELEŞTİRİLERİ

SADECE
OPUS'TA

DÜNYADA SANAT
KURUMLARININ
GELECEĞİ-2

OPUS ÖZEL

HEM KLASİK HEM CAZ VİRTÜÖZÜ:
SENOVA ÜLKER

İNSAN SESİNİ ÖRNEK ALAN FLÜTÇÜ
PHILIPPE BERNOLD ANKARA'DAYDI

Sayı 14 ARALIK 2014

Fiyatı: 8 TL

HER AYIN 15'İNDE ÇIKAR

www.opusklasikmuzik.com

Eski İstanbul'da Parsifal'dan seçmeler

"Du siehst, mein Sohn, zum Raum wird hier die Zeit."
"Görüyorsun oğlum, zaman burada mekana dönüşür."
Gurnemanz, Parsifal, 1. perde

ÖMER EĞECİOĞLU

İlk Türk kadın opera sanatçılarımızdan Semiha Berksoy, 22 Mayıs 1953 tarihinde Ankara Devlet Konseratuvarı Konser Salonunda Wagner'in son operası Parsifal'ın 2. perdesinden Kundry'nin aryasını söylemişti. Bu orkestra değil de piyano eşliğinde, sanatçının konservatuar piyano bölüm başkanı Mithat Fenmen'le birlikte verdiği "Wagner Konserleri" kapsamındaydı.

O tarihten bir otuzbeş sene kadar önce ise Muzika-ı Hümayun'un repertuvarında Parsifal operasının Prelüdünü buluyoruz. 1924 yılında Ankara'ya alındıktan sonra günümüzdeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı oluşturan Muzika-ı Hümayun, İstiklâl Marşımızın bestecisi Osman Zeki Üngör'ün idaresinde 17 Aralık 1917 - 31 Ocak 1918 tarihleri arasında ilk kez bir yurtdışı turnesine çıkmıştı. Bu turnede Viyana, Berlin, Dresden, Münih ve Sofya'da verdiği konserlerde programda Parsifal Prelüdüne yer verildi. Çalınan diğer eserler Beethoven'ın Eroica Senfonisi ve Weber'in Oberon Üvertürüydü.

Devlet Tiyatrosu Opera bölümünün 1960-61 sezonunda Ankara'da gerçekleştiği ve Ayhan Baran'ın operanın kahramanı Daland'ı seslendirdiği Uçan Hollandalı operasının afişi.

Parsifal'ın Türkiye sahnelerinde tümüyle seslendirilmediği anlaşılıyor. Devlet Opera ve Balesi Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü sitesinde mevcut bilgiye göre DOB tarafından günümüze kadar Türkiye'de gösterilen Wagner operalarının dökümü aşağıdaki gibi:

- 1)Uçan Hollandalı, 1960-1961 sezonu, Ankara
- 2)Uçan Hollandalı, 1992-1993 sezonu, İstanbul
- 3)Lohengrin, 1993-1994 sezonu, Ankara
- 4)Uçan Hollandalı, 2004-2005 sezonu, İzmir
- 5)Tannhäuser, 2010-2011 sezonu, Ankara

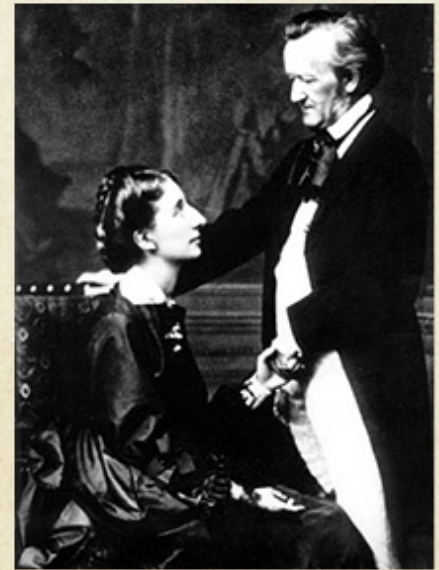
Cumhuriyet döneminde Parsifal'ın Prelüdü yerli veya yabancı orkestraların Türkiye'de verdiği konser programlarında şüphesiz yer almıştır. Cumhuriyet ve Muzika-ı Hümayun öncesine bakacak olursak, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın hemen başında operadan bazı bölümlerin - hem de yurt dışında basında ses getirecek bir şekilde - İstanbul'un çeşitli mekanlarında seslendirildiği görülmüyor. Parsifal'dan bölümlerin İstanbul'da icra edildiği tarihler ve yerleri şöyle:

- 24 Mart 1899 İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti (Le Syllogue littéraire grec de Constantinople)
10 Mart 1904 Teutonia salonu
1 Nisan 1905 Almanya Büyükelçiliği salonu

Wagner'in son operası

Wagner, son operası Parsifal'ın metnini 1877 yılında, müziğinin kompozisyonunu ise 1882'de bitirdi. Öykünün

başlangıç noktası olarak 13. yüzyılın başında Alman ozan Wolfram von Eschenbach'ın kaleme aldığı Parzival adlı destansı şiirini kullanmıştır. Şövalye Parzival'in Kutsal Kaseyi bulmak için geçirdiği serüvenler Wagner'in operasında Ortaçağ İspanya'sına taşınmıştır. Üç perdelik opera, Pirene dağlarındaki Kutsal Monsalvat şatosunda geçer. Kutsal kase ve mızrağı koruyan şövalyeler, kralları Amfortas (bas-bariton), yaşlı şövalye Gurnemanz (bas), şövalyelere katılmakta başarılı olamayan ve intikam peşine koşan büyücü Klingsor (bas-bariton), baştan çıkarıcı kadın Kundry (soprano), ve şövalyelere yardım edecek, böylece kutsal emanetleri Klingsor'dan koruyacak olan genç kahraman Parsifal (tenor), operanın başlıca kişilerini oluştururlar.

Cosima ve Richard Wagner. (Fotoğraf: Fritz Luckhardt, Viyana 1872).

Parsifal'ın diğer Wagner operalarından farklı yönlerinden biri, bu eserin bestecinin operaları için özel olarak yapılan Bayreuth Festspielhaus'da, yani

Bayreuth şehrinde Wagner'in çalışmaları için adanmış olan tiyatro salonunda, bestecinin arzu ettiği ideal koşullar altında temsil edilmesidir. Bir bakıma Parsifal bu salon için yazılmıştı. 1882'nin Temmuz ve Ağustos aylarında 16 defa temsil edildi. Wagner'le çalışmak üzere bu opera için 107 kişilik orkestra, 2 şef, 135 kişilik koro ve 23 solo ses sanatçısı vardı.

Wagner'in son operası olan Parsifal'ın 1882 Temmuz ayında Bayreuth Wagner Festival salonunda verilen prömiyerinin afişi. (Kaynak: Erich W. Engel, s. 635).

Besteci 1882 yazındaki Parsifal festivalinden altı ay sonra öldü. Ölümünden sonra uzun bir süre operanın kontrolü eşi Cosima'da kaldı. Wagner'in isteği üzerine Parsifal'ın sahnelenmesi sadece Bayreuth'da yapılacaktı. 1887'de Bern'de imzalanan telif haklarının anlaşması eserin telif hakkını bestecinin ölümünden sonra 30 yıl geçerli kıldı, yani opera 1914'ün başına kadar Avrupa'da izinsiz temsil edilemiyordu.

Parsifal diğer ülkelerde

Wagner, Parsifal'ın Bayreuth'dan başka yerde temsiline razı olmadığı için kraliyet ailesi için verilen bazı özel temsiller hariç, bu süre içinde Parsifal'ı izlemek isteyenler hacca gider gibi Bayreuth'a gitmek zorunda kalmışlardır. Buna uymayan tek büyük metropoliten yer ise Yeni Dünya'nın New York şehri oldu. Telif hakları anlaşmasını 1909 yılına kadar imzalamayan ABD için Bern an-

laşmasının bir geçerliliği yoktu. Bundan faydalanan New York Metropolitan Operası, Cosima Wagner'in itirazlarına rağmen 1903 yılında eserin çok zengin bir gösterisini yaptı.

Parsifal'ın 1882 Bayreuth prömiyerinden Klingsor'un sibirli bahçesi. Dekor Paul von Joukovsky, resim Max Brückner. (Orijinalinin bulunduğu yer: Richard Wagner-Gedenkstätte, Bayreuth).

1913 yılının sonuna gelinmesiyle telif hakkı süresi sona eren eser, artık her yerde icra edilebiliyordu. 1914'ün daha ilk yarısında Avrupa'nın elliyi aşkın şehrinde birden sahnelendi. Milano La Scala'da İtalyanca olarak 9 Ocak 1914'de gösterildi. Paris'te 4 Ocak 1914, Viyana'da 25 Ocak 1914'te sahnelendi.

Londra müzikseverleri Parsifal'dan bölümleri 1882 yılı gibi erken bir zamandan itibaren dinleme fırsatı bulmuşlardı ama bütün operanın Londra'da gösterilmesi 2 Ocak 1914'te Covent Garden'da gerçekleşti.

İlk Parsifal Hermann Winkelmann eserin 1882 prömiyerinde Bayreuth'da. (Kaynak: Erich W. Engel, s. 646).

Operanın Rusya prömiyeri Aleksandr Sheremetyev konser derneği tarafından 21 Aralık 1913'te Hermitage Tiyatro salonunda ve Rusça olarak yapıldı. Dinleyiciler arasında Çar ve ailesi, diplomatik erkan, Duma üyeleri ve önde gelen devlet memurları vardı.

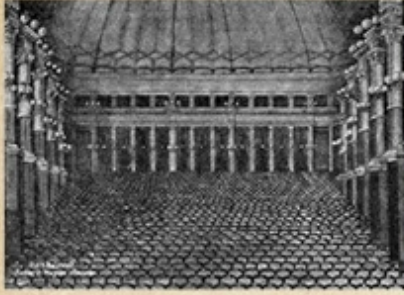
Türkiye'de Parsifal'dan bölümlerin ilk seslendirilmesi 1899'da olmuş. Bu sunum, operanın bölümlerinden seçmelerin Türkiye'de daha sonra seslendirildiği diğer gösterilerle karşılaştırılınca oldukça geniş kapsamlı görünüyor. Bir de ilk olması sıfatıyla bu olaya yurt dışındaki basında geniş yer verilmiş. Bu ilk icranın yeri İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti salonuydu.

İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti

İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti (Le Syllogue littéraire grec de Constantinople) 1861'de kuruldu. Amacı kültür ve eğitim alanlarında İstanbul'da sayısı artan ve zenginleşen Rum azınlıklara hizmet vermektir. Kültür çalışmalarının bir parçası olarak cemiyet bir dergi çıkardığı gibi, konuşmalar, konferanslar ve konserler de düzenleniyordu.

Cemiyetin ilk yeri İstiklal Caddesinde Bonmarşe Mağazası karşısındaydı. 1870 Pera yangınında bu bina ve cemiyetin kütüphanesindeki on yıla yakın zamandır toplanmış olan kitap koleksiyonu kül oldu. Ama kısa bir zaman içinde İstanbul'daki Rum bankerlerin bağışları ve Atina Üniversitesi'nin parasal yardımı ile büyük miktarda para toplandı. Cemiyet için yeni bir yapının temelleri 1872'de atıldı. Balıkpazarı Topçular Sokağı, 18 numarada inşa edilen bu yeni binanın açılışı 1873'de yapıldı. Amacından sapıp politikaya karışan ve 1919'da İstanbul'daki işgalci Yunan güçlerini alenen destekleyen cemiyet, 1920'lerin başında kapatılıp tarihe karıştı. Topçular Sokağındaki bina da 1960'larda yıkılıp yok oldu.

Almanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı kültür yayınlarında bu Topçular Sokağındaki İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti salonunda verilen konserle ilgili haberler bulunuyor.

1872 yılında inşa edilen Bayreuth Wagner Festival salonunun içi. (Kaynak: The Etude Dergisi, 1903.)

Almanya basınından 1899 icrası

Berlin'de yayınlanan bir müzik dergisinin 15 Nisan 1899 tarihli İstanbul kaynaklı haberinde şöyle deniyor: "24 Mart'ta Wagner'i sevenlerden oluşan küçük bir topluluğa "Syllogue Littéraire Grec" salonunda ender görülen bir sanat etkinliği sunuldu. Bay Cotard ve eşinin davetiyle, Wagner'in ölümsüz son eseri üzerine bir konuşma ve müzikal sunumdan oluşan bir matine düzenlenmişti. "Parsifal ve Wagner'in felsefi dehası" başlığı ile operanın üç perdesinin açıklaması ile başlayan gösteri Wagner'in ana motiflerinin analizi ve sahnede seslendirilmesi ile devam etti. İcra edilen sahneler "Der Gang zur Burg und Eintritt in den Saal des Gral" (Kaleye Geçiş ve Kutsal Kase Salonuna Giriş), "Abendmahlsscene" (Son Akşam Yemeği Sahnesi) ve "Charfreitagszauber" (Kutsal Cuma Tılsımı) oldu. 22 kişilik profesyonel ve amatör müzisyenlerden oluşan orkestraya ek olarak 18 kişilik erkekler korusu ve 48 kişilik çocuk korusu Bay M. P. Lange'nin idaresindeydi. Topluluk eserleri takdire şayan bir sanat anlayışı ve özenle seslendirdi. Bay ve Bayan Cotard hala yeterince bilinmeyen bir sanat eserini yerel sanatseverlere tanıtmakta gösterdikleri gayret ve özveriyle paha biçilmez takdir topladılar."

Charles Cotard

Bu konseri gerçekleştiren Wagner hayranı Bay Cotard o zamanlar İstanbul'da yaşayan bir Fransız mühendisti.

1835'de orta Fransız'da Issoudun'da doğan Charles Cotard, École polytechnique'den mezun oldu. 1864'ten başlayarak Süveyş kanalı inşasında baş mühendis olarak çalıştı. Avrupa'yı Asya'ya bağlayacak bir tren yolu sisteminin çalışmalarını yaptı. 1872-73 yıllarında İstanbul-Edirne ve Trakya'da diğer tren yollarının planla-

masını yaptı, bu gayretleri karşılığı Mecidiye nişanı ile ödüllendirildi. 1863'te kurulan ve öncelikle İzmir-Manisa Turgutlu demiryolu üzerinde çalışan Smyrna-Cassaba Railway şirketinde görev aldı. Konya-Bağdat demiryolunun planlarını yaptı ve bu projeler için yatırım yapan Fransa-Belçika bankalarının Fransa dışında temsilcisi oldu. Charles Cotard 12 Kasım 1902'de İstanbul'da öldü. Kendisinin 1895 yılında Paris'te yayımlanan ve Wagner'in Tristan ve İsolde operasındaki tema ve motifleri analiz ettiği bir kitabı bulunuyor.

Parsifal'dan bölümlerin 1899 yılında İstanbul'da seslendirilmesine önyak olan Fransız mühendis ve Wagner meraklısı Charles Cotard (1835-1902). İzmir-Manisa Turgutlu demiryolu projesininin başında olan Bay Cotard 12 Kasım 1902'de İstanbul'da ölmüş.

Almanya'da yayımlanan Bayreuther Blätter dergisi Temmuz 1899 sayısında İstanbul kaynaklı Parsifal haberini şöyle veriyor:

Konzerthall. Der Franzose Hr. Cotard veranstaltete am 24. März hier in Paris eine Aufführung der Götter u. d. "Parsifal" als musikalisch-dramatisches Bühnenstück unter Mitwirkung eines Ensembles der deutschen Bühnen, wobei er in dem hiesigen deutschen Musikverein Hr. Paul Lange und dem Direktor der deutschen Bühne, Hr. Dr. Schwatlo, die beste Unterstützung fand. Eine in Constantinopel durch Hr. H. Hantz geführte Erklärung erläuterte das geübtere Publikum das Inhalt des Bühnenweihfestspiels. ...

Bayreuther Blätter, Temmuz, 1899, s. 196.

"Fransız vatandaşı Bay Cotard [Cotard olacak] 24 Mart tarihinde Pera'da tam Alman bir kadroyla (Alman erkek korusu ve Alman okulunun çocuk korusu) ve buna ilaveten Sarayın Alman Müzik Direktörü Bay Paul Lange ve Alman okulunun müdürü Dr. Schwatlo'nun [Dr. Hans Karl Schwatlo, 1893-1907 arası Alman okulunun müdürüydü] desteğiyle Parsifal'ın koro bölümlerinden seçilmiş bir konser düzenledi. Davetilere Bay H. Hantz tarafından Bühnenweihfestspiels'in içeriği hakkında Fransızca bilgi sunuldu."

İstanbul'da Belediye ve Ertuğrul Müzikalarını kuran ve "Bey" ünvanını alan Alman müzisyen Paul Lange (1865-1920). Kendisi İstanbul Alman okulunda, Teutonia'da, İstanbul Amerikan Kız Kolejinde müzik öğretmenliği de yaptı. (Kaynak: Pars Tuğlacı.)

Burada bahsi geçen ve Parsifal'ın orijinal 1882 afişinde de yer alan Bühnenweihfestspiels kelimesi Wagner'in Parsifal için kullandığı, çevirisi "Sahne Kutsama amaçlı Festival Oyunu" şeklinde yapılabilecek bir terim.

Bu haberle aşağı yukarı aynı olan bir diğer haber de Leipzig'de çıkan Musicalesches Wochenblatt dergisinde 4 Mayıs 1899 sayısında yayınlanmış, ama burada konser tarihi 20 Mart 1899 olarak veriliyor.

* Auf Anstiften eines enthusiastischen Bayreuth-Bewunderers, des Hrn. Cotard, wurden am 30. März einige wichtige Bruchstücke aus Wagner's "Parsifal" im griechisch-französischen Institute zu Constantinopel den dortigen Musikern und Musikfreunden unter Direction des Hrn. Paul Lange vorgeführt. Die Aufführung wurde durch treffende, in das Werk einführende Worte des Institutsdirectors Hrn. Hantz wirkungsvoll vorbereitet.

Musicalesches Wochenblatt, Leipzig, Cilt 30, No 19, 4 Mayıs 1899, s. 279.

İngiltere ve Amerika basınından 1899 icrası

Londra'da çıkan The Monthly Musical Record, 1 Mayıs 1899 tarihli sayısında İstanbul'dan şu haberi vermiş: "Ünlü Fransız mühendis ve Wagner hayranı Bay Cotard'ın gayretleri ile Parsifal'dan bazı bölümler şehrin ileri gelen müzisyenleri tarafından icra edildi. Opera üzerine yapılan açıklayıcı bir konuşma da ilgiyle izlendi."

Yine Londra'da yayımlanan 1 Mayıs 1899 tarihli Musical Times'da İs-

tanbul'daki bu konserin 20 Mart'ta "Græco-French" enstitüsünde verildiği ve baştaki çok sevilen açıklamalı konuşmanın enstitünün direktörü Bay Hantz tarafından yapıldığı yazıyor.

CONSTANTINOPLE.—At the instigation of an enthusiastic admirer of the Bayreuth master, M. Cotard, a performance of important excerpts from "Parsifal" was given, on March 20, at the Græco-French Institute, by a number of resident musicians and amateurs, under the direction of Herr Paul Lange. The performance was preceded by an explanatory lecture, delivered by the director of the Institute, Herr Hantz, which produced a very marked impression.

1 Mayıs 1899'da Londrada yayımlanan The Musical Times dergisinde İstanbul'da verilen Parsifal'den bölümler hakkındaki haber:

ABD'nin Chicago şehrinde 1899 Mayıs'ta yayımlanan Music dergisi de oldukça detaylı geçtiği haberde Paul Lange'in şefliğini yaptığı orkestradaki müzik aletlerinin sayılarını bile veriyor. Haber şöyle: "Bay ve Bayan Cotard'ın himayesinde İstanbul'da verilen Bay Henri Hantz'ın konuşması ve bunu takip eden konser sanırım ki çok ilginçti. Beşyüze yakın dinleyicinin katıldığı bu etkinlik "Sylogue littéraire grec" salonunda gerçekleştirildi. "Parsifal ve Wagner'in felsefi dehası" başlıklı konuşmadan sonra Parsifal'ın 1. perdesinin analizi yapıldı ve seçme sahnelerin seslendirilmesine geçildi: "Kaleye Geçiş ve Kutsal Kase Salonuna Giriş" ve "Son Akşam Yemeği" canlandırıldı. Bunu takiben 2. ve 3. perdelerin açıklaması yapıldı ve ana motifler üzerine konuşuldu. Daha sonra "Kutsal Cuma Tılsımı" seslendirildi. Programın başında konuşmacı, açıklamalı seslendirilen bazı pasajların dört el piyano ve harmonyuma uyarlanmasından doğabilecek eksiklikler için peşinen özür diledi. Koro için olan sahneler 18 kişilik erkekler korusu ve 48 kişilik çocuklar korusu tarafından seslendirildi. 'Levant Herald'ın yazdığına göre etkinlik çok ilginç ve başarılıydı. Orkestrada sekiz keman, iki viyola, üç viyolonsel, bir kontrbas, bir flüt, bir obua, klarnet ve timpani vardı." Bu haberde nedense seslendirilen sahnelerin Almanca isimleri değil de Fransızca/İngilizce karşımı verilmiş: "Marche vers le Chateau et entrée dans la salle du Graal" (Kaleye Geçiş ve Kutsal Kase Salonuna Giriş), "La Cene" (Son Akşam Yemeği) ve "Good Friday Spell" (Kutsal Cuma Tılsımı).

Bu dergi haberlerine ek olarak, 1899 yılında dünyadaki belli başlı olayları özetleyen bir kitapta Wagner'in o sene seslendirilen operalarının dökümünde İstanbul'daki Parsifal da listeye dahil

edilmiş: "Wagner'in eserleri her zamanki gibi popülerliklerini korudular. Der Ring des Niebelungen iki defa Londra'da, üç kez de bütünüyle New York'ta sahnelendi, ayrıca Madrid Saray tiyatrosunda Bay Cardanus'un İspanyolca çevirisiyle gösterildi. Şefler Richter, Mottl ve Muck'tu. Prag'da da bir dizi Wagner operası vardı: Mottl ve Leo Bluh'un yönetmenliğinde Wagner'in gençlik dönemi çalışması Die Bärenhäuter sahnelendi. Münih'te her yıl yapılan özel Wagner eserleri festivali bu sene az duyulan operası Die Feen ile başladı. Tristan und Isolde Paris'te ilk kez izlendi. Şef Lamoureux'nun yönettiği operayı Paris'e giden Bayan Wagner de izledi. Parsifal İstanbul'a kadar seyahat etti ve Paul Lange'in idaresi altında eserden bölümler Græco-French Institute'da seslendirildi. Bayreuth Festivali 22 Temmuzda Siegfried Wagner'in yönetimindeki Ring'le başladı. Hans Richter de Die Meistersinger ve Parsifal'ı yönetti."

Parsifal'dan 1904 yılında bir sahne
1 Şubat 1904 tarihli Konstantinopler Handelsblatt'ta çıkan Müziksevenler Derneği (Verein der Musikfreunde) haberinde İstanbul Teutonia salonunda 10 Mart 1904'te verilecek son orkestra konserinin, Wagner'in uyarlamasıyla orkestra için genişletilen Gluck'un Iphigénie en Aulide üvertürü ile başlayacağı yazıyor. Gluck'ten sonra bir Beethoven senfonisinden iki bölüm, orkestra eşliğinde aryalar, bunu takiben Wagner'in Götterdämmerung'undan cenaze marşı ve Parsifal'dan Charfreitagsmusik'in (Kutsal Cuma Müziği) sunulacağı belirtiliyor.

Programda ufak tefek değişiklikler yapıldığı görülüyor. Konstantinopler Handelsblatt'ın sonraki bir sayısında çıkan programa göre Beethoven'dan senfoni bölümleri yerine keman ve orkestra için Fa Majör Romansı seslendirilmiş.

Vermischter Teil.

Verein der Musikfreunde.

Letztes Orchester-Konzert.

Donnerstag, den 10. März 1904, 8 1/2 Uhr.

Saal der Teutonia.

PROGRAMM:

1. Gluck Ouverture zur „Iphigénie“ mit dem Schlusse von ROSSINI-WAGNER
2. Beethoven. Romanzo F dur für Violine mit Orchester (Bert. Konzeptionsmeister BRASIN).
3. Gluck Arie aus „Orpheus“ (Ach ich habe sie verloren) (Früherle MATHILDE HELART).

Pause.

Richard Wagner a.) „Siegfrids Tod“ und Trauermarsch aus der „Götterdämmerung“.

b.) Charfreitag-Musik aus „Parsifal“.

Parsifal'dan Charfreitagsmusikle (Kutsal Cuma Müziği) biten 10 Mart 1904 tarihli Teutonia konserinin programı.

Teutonia salonu

10 Mart 1904'teki konser Teutonia salonunda verilmişti. Bu dernek 1847'de Alman kültürünü İstanbul'da yaşatmak için kuruldu. 1848'de Asmalimescit'te faaliyete başladı. Daha sonra bugünkü adrese yeni bir küllüp binası yapıldı. 1895'teki yangından sonra 1897'de yeniden inşa edildi. Restoran, kütüphane ve tiyatro salonu olan bu bina günümüze kadar gelmiş olan Teutonia binasıdır.

İstanbul'da Almanca konuşanların toplandığı yer Teutonia derneği idi. Tiyatrolar, konserler, konuşmalar, balolar burada verilir, düğünler burada yapılırdı. Yurt dışından gelen çok sayıda sanatçı Teutonia'nın salonunda İstanbullu sanatseverlerin karşısına çıktılar. Bayanlar en iyi kıyafetleri ile gelir, sadece Almanca konuşanlar değil, İstanbul'un kalburüstü tabakası da burada vakit geçirirdi. Teutonia'yı ziyaret eden Osmanlı sultanları bile olmuştu.

1905'te Parsifal'dan dört sahne Son olarak da 1905 yılının Nisan başında İstanbul'daki Alman büyükelçiliğinin salonunda Parsifal'dan dört sahne sunulmuş. Berlin'de yayımlanan Die Musik dergisinin İstanbul kaynaklı haberi şöyle:

Konstantinopel: Am 1. April fand in dem grossen Saale der deutschen Botschaft eine Aufführung von Szenen aus Richard Wagner's „Parsifal“ statt. Es nahmen daran teil der Mänscher der „Teutonia“ und des „Deutschen Handwerker-Vereins“, die Chöre des „Nik-Vereins“ mit Frau Söllner, ein Kavalier- und Mänscherchor der deutschen Schule und ein grosses Orchester von 20 Musikern, zusammen ca. 200 Personen. Das Programm umfasste: 1. Vorspiel, 2. Verwandelungszauber, 3. Gralsszene, 4. Charfreitagsszauber.

1 Nisan 1905'te İstanbul Alman büyükelçiliği salonunda Parsifal'dan gösterilen dört sahne hakkında Berlin'de çıkan haber (Kaynak: Die Musik)

"1 Nisan'da [1905] Alman Büyükelçiliği'nin büyük salonunda Richard Wagner'in Parsifal operasından sahneler sunuldu. Gösteride "Teutonia" ve "Alman ustalar derneği" erkekler koroları, "Dikiş kulübü"nün kadınlar korusu ve solistleri, Alman okulundan erkek ve kız çocuklar korusu ve 50 müzisyenden oluşan büyük orkestra ile 250'ye yakın insan vardı. Programda operadan dört sahne seslendirildi: 1. Prelüd, 2. Verwandelungsmusik (Değişim Müziği), 3. Gralsszene (Kase sahnesi), 4. Charfreitagsszauber (Kutsal Cuma

Tılsımı).”

Teutonia arşivi ve Alman Büyükelçiliğinin kayıt ve yazışmalarında bu makalede özetlediğim Parsifal sahnelerinden oluşan İstanbul sunumlarına ışık tutup zenginleştirecek görseller bulunduğunu düşünüyorum.

Parsifal izlenimleri

Wagner'in son operası herkesin kolayca hoşlanacağı tarzda bir eser değil. Parsifal, Wagner operaları arasında en metafizik ve açıklanamaz karakterde olmasına rağmen müziği için 'insan sesiyle süslenmiş uzun bir senfoni' yakıştırmaları belki de yanlış kaçmaz. Ama her dinleyenin Parsifal'a hayran kaldığını, sıkıcı bulmadığını da düşünmeyelim. Yazımı böyle olumsuz ama esprili birkaç izlenim alıntısıyla kapamak istiyorum.

Igor Stravinsky, Bayreuth'da izlediği opera için özgeçmişinde şöyle diyor: "Huşu içinde ve hareketsiz oturdum, ama onbeş dakika içinde artık dayanamayacağımı anladım."

Wagner'in müziğini genelde takdir eden Camille Saint-Saëns, operanın 2. perdesindeki Parsifal-Kundry düeti için 1886'da şöyle diyor: "biraz yeteneği olan her genç besteci pek zorluk çekmeden bundan daha çekici bir düet yazabilir."

Son olarak, ünlü yazar Mark Twain'in 1891'de gittiği Bayreuth festivalinden izlenimleri şöyle: "Parsifal'ın vokal partiyonunda insanın şöyle güvenle ritim, nağme veya melodi diyebileceği birşey belirleyemedim... Gurnemanz adlı bir keşiş var, sahnede bir noktaya saplanıp saatlerce pratik yapıyor, diğerleri bunu dayanabildikleri kadar dinledikten sonra birbiri arkasından çekilip ölüyorlar."

Kaynakça

- Bayreuther Blätter, Temmuz 1899, s. 196.
- Lucy Beckett, Richard Wagner, Parsifal, Cambridge University Press, 1981.
- Bibliothèque nationale de France, http://data.bnf.fr/15307249/charles_cotard/
- Emil Breslaur (ed.), Der Klavier-Lehrer, Musik-paedagogische Zeitschrift, Berlin, 15 Nisan 1899, Sayı 8, s. 111.
- Charles Cotard, Tristan et Iseult de Richard Wagner. Essai d'analyse du Drame et des Leit-motifs, Fischbacher, Paris, 1895.
- Die Musik, Berlin & Leipzig, Cilt 15, 1905-06, s. 179.
- Erich W. Engel, Richard Wagners Leben und Werke im Bilde, Zweite Auflage, Leipzig, 1922.
- Robert Hartford, Bayreuth: The Early Years (Victor Gollancz), 1980, s. 151.
- Konstantinopler Handelsblatt, No. 6, 1 Şubat 1904, No. 8, 24 Şubat 1904.
- Rebecca Mitchell, "How Russian was Wagner?: Russian campaigns to defend or destroy the German composer during the Great War (1914-1917)," Wagner in Russia, Poland and the Czech lands musical, literary, and cultural perspectives, (Stephen Muir, Anastasia Belina-Johnson, ed.), Ashgate, 2013.
- Louis Petit, "Le Syllogue littéraire grec de Constantinople," Échos d'Orient, Cilt 1, No. 2, 1897, s. 59-62.
- Musicalisches Wochenblatt, Leipzig, Cilt 30, No 19, 4 Mayıs 1899, s. 279.
- T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü sitesi: www.guzelsanatlar.gov.tr/TR,2150/tarihce.html
- Revue Critique D'histoire et de Litterature, No. 49, 7 Aralık 1875, Paris, s. 459.
- Igor Stravinsky, An Autobiography, New York, 1936, s. 38.
- The International Year Book, A Compendium of the World's Progress During the year 1899, New York, s. 560.
- The Monthly Musical Record, No. 341, 1 Mayıs 1899, Londra, s. 114.
- The Etude, Cilt XXI, No. 8, Philadelphia, Ağustos 1903.
- Pars Tuğlacı, Mehterhane'den Bando'ya, Cem Yayınevi, İstanbul, 1986, s. 167.
- İlkmur Tunçdemir, "Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk opera sanatında bir öncü kadın sanatçı ve ressam, Semiha Berksoy (1910-2004)," II. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kadın Araştırmaları ve Eğitim Merkezi, Gazimagusa, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Tabuları Açmak, 26-28 Nisan 2006.

**Müzik
almak da
büyük
keyiftir,
lütfen
tadını
çıkarın***

* it's also great fun to buy music,
please just enjoy it.

Opus^{3a}

Cihangir Cad. 3/A Beyoğlu
(212) 2518405
www.opus3a.com

CD, DVD, PLAK, KİTAP ve
çok yakında geniş NOTA
seçkisiyle!

CD, DVD, LPs, BOOKS and a wide selection
of PRINTED MUSIC very soon!